

Daňové úniky ako jedna z príčin finančnej a hospodárskej krízy v Grécku

Tax evasion - of the causes of the financial and economic crisis in Greece

Abstrakt

Príspevok sa v stručnosti venuje daňovým únikom v podmienkach Grécka. Táto členská krajina eurozóny spôsobuje v stále pretrvávajúcej finančnej a hospodárskej kríze problémy pre krajiny Európskej únie, resp. členských krajín eurozóny. Daňové úniky ako súčasť tieňovej ekonomiky spadajú tiež do normatívnej (morálnej) stránky ekonomickej teórie a praxe. V Grécku je vysoké percento daňových únikov viditeľné už dlhšie obdobie, je preto zrejmé, že tento problém je v gréckej ekonomike hlboko zakorenený a riešenie nebude jednoduché. Tento článok je taktiež jedným zo sérií článkov o Grécku a jeho hospodárskej politike, ktorá priniesla eurozóne hospodárske problémy, ktoré vypukli v priebehu finančnej a hospodárskej krízy.

Kľúčové slová: Grécko, daňové úniky, tieňová ekonomika

Abstract

The briefly contribution is focused on the tax evasion in terms of Greece. This state caused the still ongoing financial crisis and economic problems for the countries of the European Union, respectively for eurozone member countries. Tax evasion (as part of the informal economy) also belong tp the normative (moral) part of economic theory and practice. In Greece, a high percentage of tax evasion is visible longer time period, it is therefore evident that the problem is deeply rooted in the Greek economy and the solution is not easy. This article belongs to series of articles about Greece and its economic policy impacts that has brought the eurozone economic problems which erupted during the financial and economic crisis.

Key words: Greece, tax evasion, shadow economy

Príspevok je spracovaný v rámci projektu *Protirečenie tvorby ľudského kapitálu v novej ekonomike*. Grant číslo: 1/0379/12 Vedúci projektu: doc. Ing. Marta Martincová, PhD. Doba riešenia: 2012-2014. (50%)

Príspevok je tiež spracovaný v rámci projektu VEGA V-13-001-00 *Význam novej inštitucionálnej ekonómie v súčasnom období*. Grant číslo: 1/0889/13. Vedúci projektu: prof. Ing. Anetta Čaplánová, PhD. Doba riešenia: 2013-2015. (50%)

Úvod

Dane, či už priame alebo nepriame, predstavujú najvýznamnejšiu a zároveň najrozsiahlejšiu položku príjmov štátneho rozpočtu. Aj preto sa kvalitný a spravodlivý daňový systém stal prioritou každej vlády. Z praxe však vieme, že nie vždy je spravodlivý a že každý daňový systém má svoje chyby, ktoré umožňujú vzniku tieňovej ekonomiky. Takéto poruchy daňového systému spôsobujú výrazné výpadky príjmov štátneho rozpočtu a tým brzdia ekonomický rozvoj krajín. Zároveň, nízke daňové príjmy vedú vo väčšine prípadov k zvyšovaniu daňových sadzieb, a tým k rastu daňového bremena pre platcov daní. Nielenže zvyšovanie daňových sadzieb nerieši problém daňových únikov, ale zároveň postihuje dopyt po práci, pretože v určitom okamihu, ak je percentuálna časť odňatého dôchodku príliš veľká, ľudia strácajú motiváciu pracovať. Ako sme sa s touto problematikou mohli stretnúť v médiách, ani grécky daňový systém nie je výnimkou.

1 Daňové úniky v podmienkach Grécka

V prvom rade je potrebné spomenúť, že v rámci tieňovej ekonomiky rozoznávame ilegálne aktivity a legálne aktivity, a v rámci týchto dvoch môže ísť buď o peňažné transakcie alebo nepeňažné transakcie. Preto je dôležité spomenúť, že sa v danej podkapitole venujeme tej časti tieňovej ekonomiky, ktorá zahŕňa práve legálne aktivity peňažného charakteru.

Definícii tieňovej ekonomiky je mnoho. No keďže vo svojej práci uvádzame hodnotenia tieňových ekonomík štúdie „Shadow economies all over the world“, ktorej autorom je aj Friedrich Schneider, uvádzam práve jeho definíciu.

Tieňová ekonomika podľa Schneidera a Ensta zahŕňa neoznámený príjem z produkcie legálnych tovarov a služieb, ako aj príjem z peňažných a tovarových transakcií,

v podstate celej ekonomickej aktivity, ktorá by za normálnych okolností mala byť oznámená daňovým úradom a následne zdanená.¹

Jedná sa teda o úniky na daniach. Pričom tieto dane predstavujú stratený príjem štátneho rozpočtu Grécka, ktorý mohol slúžiť na krytie deficitu a tým výrazne zmierniť súčasný dlh krajiny.

Faktorov, ktoré ovplyvňujú veľkosť tieňovej ekonomiky v danej krajine, je nemálo. Podľa Manolasa, Tontosa, Sfakianakisa a Vavourasa by sme za tri hlavné determinanty mohli označiť nasledujúce:

- daňové zaťaženie,
- existenciu veľkého množstva regulácií v ekonomike,
- a úlohu štátu.²

Pokiaľ ide o daňové zaťaženie a jeho vplyv na rozsah tieňovej ekonomiky, je všeobecne známe, že ide pravdepodobne o dominantný faktor z daných troch. Čím je totižto väčší rozdiel medzi cenou práce a jej zdanenou hodnotou, tým sa zvyšuje motivácia ľudí k tzv. „práci na čierno“. Dalo by sa teda povedať, že s rastom priamych a nepriamych daní, ako aj sociálnych a zdravotných odvodov, priamo súvisí nárast tieňovej ekonomiky.

Regulácie v ekonomickom sektore narúšajú hlavne trh pracovných síl, keďže zvyšujú cenu legálnej pracovnej sily. Majitelia firiem tak často siahajú radšej po nelegálnom trhu pracovných síl, ktorý predstavujú napr. ilegálni imigranti a osoby poberajúce podporu v nezamestnanosti. Podľa analýzy Johnsona, Kaufmanna a Schleifera: „S rastom celkových regulácií dochádza k rastu podielu tieňovej ekonomiky na celkovom HDP krajiny.“³

Štát v tejto problematike zohráva úlohu inštitúcie, ktorá by mala odrádzať od nezákonného správania a zároveň udeľovať tresty tým, ktorí takto konali. Zároveň by štát mal upravovať súčasný daňový systém tak, aby bol schopný odhaliť daňové úniky a zabrániť im. Preto je dôležité, aby spolupracoval aj s daňovými úradmi a dozeral na efektivitu ich činnosti.

¹ SCHNEIDER, F.- ENSTE, D. H. 2000. Shadow economies: Size, causes and consequences. In *Journal of Economic Literature*. 2000. vol. 38. no. 1. Online dostupné na: <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/JEL.pdf>.

² MANOLAS, G. – RONTOS, K. – SFAKIANAKIS, G. – VAVOURAS, I. 2013. The determinants of the shadow economy: The case of Greece. In *International Journal of Criminology and Sociological Theory*. 2013. vol. 6. no. 1. Online dostupné na: <https://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/ijcst/article/viewFile/36330/33047>. ISSN 1916-2782.

³ JOHNSON, S. – KAUFMANN, D. – SCHLEIFER, A. 1997. The unofficial economy in transition. In *Brookings Papers on Economic Activity*. 1997. no. 2. Online dostupné na: http://www.brookings.edu/~media/Projects/BPEA/1997%202/1997b_bpea_johnson_kaufmann_shleifer_goldman_weitzman.PDF. E-ISSN 15334465.

Pre lepšiu predstavu veľkosti tieňovej ekonomiky v Grécku uvádzame tabuľku vybraných krajín EMU, ku ktorým sú priradené percentuálne hodnoty tieňovej ekonomiky ako jej podielu na celkovom HDP krajiny.

Ak porovnáme hodnoty, ktoré dosiahlo Grécko s hodnotami krajín ako je Luxembursko, Rakúsko či Nemecko, môžeme vidieť, že podiel tieňovej ekonomiky na celkovom HDP je vyšší o viac než 10%. S priemernou hodnotou 27,4%, ktorú Grécko dosiahlo za sledované roky 2000-2007 ide teda takmer o tretinu hodnoty HDP, ktorú Grécko strácalo každým rokom. Ako si ešte môžeme všimnúť v tabuľke aj krajiny ako Španielsko, Portugalsko a hlavne Taliansko majú tento podiel taktiež veľmi vysoký. Ide pritom práve o dané štyri krajiny, ktoré majú v súčasnosti vážne finančné problémy a ktorých ekonomika sa nachádza vo finančnej kríze.

Tabuľka č. 1: Podiel tieňovej ekonomiky na HDP vybraných krajín EÚ za roky 2000-2007 (v %).

Krajina/rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Luxembursko	9,8	9,8	9,8	9,8	9,8	9,7	9,6	9,4
Rakúsko	9,8	9,7	9,8	9,8	9,8	9,8	9,6	9,5
Nemecko	16,0	15,9	16,1	16,3	16,1	16,0	15,6	15,3
Španielsko	22,7	22,4	22,4	22,4	22,5	22,4	22,4	22,2
Portugalsko	22,7	22,6	22,7	23,0	23,1	23,3	23,2	23,0
Taliansko	27,1	26,7	26,8	27,0	27,0	27,1	26,9	26,8
Grécko	28,7	28,2	28,0	27,4	27,1	26,9	26,4	26,5

Zdroj: SCHNEIDER, F. – BUEHN, A. – MONTENEGRO, C. E. 2010. *Shadow economies all over the world: New estimates for 162 countries from 1999 to 2007*. 2010. Online dostupné na: http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/LatestResearch2010/SHADOWECONOMIES_June8_2010_FinalVersion.pdf.

Aby sme si ale dané percentá mohli približne ukázať na reálnych číslach, uvádzame ďalej tabuľku s hodnotami HDP daných krajín.

Tabuľka č. 2: HDP vybraných krajín za roky 2000-2007 (v mil. EUR).

Krajina/rok	2000	2001	2002	2003
Luxembursko	21 998,4	22 570,0	23 981,6	25 822,1
Rakúsko	208 473,6	214 200,9	220 529,2	224 996,0
Nemecko	2 047 500,0	2 101 900,0	2 132 200,0	2 147 500,0
Španielsko	629 907,0	680 397,0	729 258,0	783 082,0
Portugalsko	127 316,9	134 471,1	140 566,8	143 471,7
Taliansko	1 198 291,9	1 255 737,8	1 301 873,0	1 341 850,1
Grécko	137 930,1	146 427,6	156 614,3	172 431,8
Krajina/rok	2004	2005	2006	2007
Luxembursko	27 444,5	30 269,5	33, 914,1	37 496,8
Rakúsko	234 707,8	245 243,4	259 034,5	274 019,8
Nemecko	2 195 700,0	2 224 400,0	2 313 900,0	2 428 500,0
Španielsko	841 294,0	909 298,0	985 547,0	1 053 161,0
Portugalsko	149 312,5	154 268,7	160 855,4	169 319,2
Taliansko	1 397 728,3	1 436 379,5	1 493 031,3	1 554 198,9
Grécko	185 265,7	193 049,7	208 622,3	223 160,1

Zdroj: EUROSTAT. *GDP and main component* [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné na internete: www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

Keď sa teda pozrieme na Grécko v roku 2007, z predchádzajúcich údajov vieme, že podiel tieňovej ekonomiky na HDP bol 26,5%. HDP Grécka bolo 223 160,1 miliónov eur. Z toho dostaneme, že približná hodnota daňových únikov v Grécku dosiahla v roku 2007 výšku 59 137,4 milióna eur.

Záverom

V prípade Grécka by bolo, vzhľadom na zadlženosť krajiny, potrebné okamžité riešenie situácie. No vzhľadom na to, že vysoké percento daňových únikov je v krajine viditeľné už dlhé roky, je zrejmé, že je v ekonomike hlboko zakorenené a že riešenie nebude jednoduché a rozhodne nie rýchle. Určitým riešením situácie by mohlo byť zvýšenie počtu auditov u jednotlivcov aj spoločností. Tieto audity by sa mali vykonávať nielen u osôb podozrivých z daňových únikov, ale aj na základe náhodných výberov. Dané riešenie uvažuje so situáciou, že by osoby zodpovedné za vykonanie auditov boli nepodplatiteľné. Daňoví úradníci poverení daňovým prípadom by preto mali zostať v anonymite a korešpondencia by mala byť podpísovaná osobou bez priamej účasti na prípade. Tresty by sa mali udeľovať na

základe vážnosti previnenia. Vážnejšie prípady by mali byť potrestané odňatím slobody a tie menej vážne pokutami, ktoré by sa stupňovali podľa výšky ich daňových únikov.

Použitá literatúra:

1. JOHNSON, S. – KAUFMANN, D. – SCHLEIFER, A. 1997. The unofficial economy in transition. In *Brooking Papers on Economic Activity*. 1997. no. 2. Online dostupné na:
http://www.brookings.edu/~media/Projects/BPEA/1997%202/1997b_bpea_johnson_kaufmann_shleifer_goldman_weitzman.PDF. E-ISSN 15334465.
2. SCHNEIDER, F.- ENSTE, D. H. 2000. Shadow economies: Size, causes and consequences. In *Journal of Economic Literature*. 2000. vol. 38. no. 1. Online dostupné na: <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/JEL.pdf>.
3. SCHNEIDER, F. – BUEHN, A. – MONTENEGRO, C. E. 2010. *Shadow economies all over the world: New estimates for 162 countries from 1999 to 2007*. 2010. Online dostupné na:
http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/LatestResearch2010/SHADOWECONOMIES_June8_2010_FinalVersion.pdf.
4. MANOLAS, G. – RONTOS, K. – SFAKIANAKIS, G. – VAVOURAS, I. 2013. The determinants of the shadow economy: The case of Greece. In *International Journal of Criminology and Sociological Theory*. 2013. vol. 6. no. 1. Online dostupné na: <https://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/ijcst/article/viewFile/36330/33047>. ISSN 1916-2782.
5. EUROSTAT. *GDP and main component*. Online dostupné na: www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

Zuzana Holková
Marián Vongrej
Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
zuzana.holkova@zoznam.sk
marian.vongrej@euba.sk